

iskolától elűtő tantervvel tisztán a kereskedelmi iskoláknak szolgálja előkészítőül, akkor nézetét föltétlenül helyeselném, föltéve, hogy abban is szaktanárok működnének. Ez esetben nem volna más, mint a müncheni községi kereskedelmi iskola mintájára szabott iskola, mely növendékeit az elemi iskolából veszi föl és hat év alatt előkészíti a kereskedői pályára. De akkor többet követel, mint én, mert én megelegedném, ha csak egy évi előkészítő osztály volna, melyben a szaktanár kiegyenlíthetné a különböző előkészültséggel bíró tanulók ismereteit, és előkészíthetné az anyagot a felsőbb osztályok részére. De ne mondja azt senki, hogy a jelenlegi polgári iskola legjobb előkészítő a kereskedelmi iskolák részére. Oly iskola, mely a német nyelvet heti két órában, a francziát egyáltalában nem tanítja, oly iskola, mely mai szervezetében maga sem tudja, mily irányban nevelje ifjait, nem lehet a kereskedelmi iskola legjobb előkészítője.

Végül még egy pár szót a felügyelet dolgában. Ha helyesli L. úr, hogy a kereskedelmi iskolában kizárólag középiskolai képesítéssel (természetesen szakképesítéssel kiegészítve) bíró tanárok működjenek, sőt saját szavai szerint ebben látja a baj orvosságát, miért akarja ezen iskolákat mindenáron a népiskolák körében hagyni, mert hiszen egyedüli érve, miért maradjanak a kir. tanfelügyelő felügyelete alatt, tisztán az, hogy ezen iskolák népoktatási intézetekhez kapcsolódnak. Föltétlenül szükség volna egy központi főigazgatóra, a ki a hasonló iskolák között az egyöntetűséget, összhangot helyreállítaná, a kellő irányt megadni tudná és a ki a szakoktatás valódi célját, szem előtt tartva az összes felügyelete alatt álló szakiskolákat, arra a színvonalra emelné, hogy a feladatuknak megfeleljenek.

Végül csak azt a megjegyzést, hogy az irodalmi vitatkozásban nem a hang, hanem az érvek sulya dönt; jövőre tehát több érvet és kevesebb hangot.

SZÁNTÓ SAMUEL.

FELELET.

Emez észrevételekre végleges válaszom ez :

1. Alapos szakoktatás megfelelő, általános ismereteket nyújtó előiskola nélkül lehetetlen; ilyen iskolát egy előkészítő osztály nem pótolhat. Valamely szakiskolának előkészítő iskolája céljánál fogva jelenlegi viszonyaink között csak a polgári iskola lehet, akár a szakiskolához van kapcsolva, akár nincs.

2. Általános tapasztalás középiskoláinkban, hogy a nyelvet, különösen az élő nyelvet az iskolában, legyen bár a heti óraszám 5—7, úgy megtanítani nem lehet, hogy azt a tanulók nagy része írásban és szóban

kifogástalanul használni tudja, ha csak a tanulónak az otthon vagy az élet segítségére nem siet. Azért nézetem szerint a nyelvtanításban a heti nagyobb óraszám a mai helyzeten ugyan valamit javít, de azon gyökeresen nem segít.

3. Ugyanezt állítom a szakmunkálatokban való jártasságról is, mert valamint eddig nem láttam még az egyetemről most kikerült orvos-, ügyvéd-, tanár-, mérnök, stb. jelöltben a praxisban kellően jártas orvost, ügyvédet, tanárt, mérnököt stb., úgy azt hiszem, sohasem látok a kereskedelmi iskolából most kikerült ifjuban az irodai munkálatokban kellően jártas, kész kereskedőt.

4. Szántó úr, ha valakit valamivel vádol, sziveskedjék a vád alapjául szolgáló állítást nem megcsönkítva, hanem egész terjedelmében előadni. Ugyanis azt mondtam, hogy az sohasem aggasztott, hogy tanítványaim milyen életpályára lépnek, de ezután nyomban azt is mondtam: «és tudtam, hogy tanítványaim oly szellemi fegyverekkel vannak felruházva, a melyekkel a létért való küzdelemben ha nem is mindig győznek, de helyükön vitézül megállnak». Ez az igazság!

5. Szántó úr azt állítja, hogy a gyakorlati tárgyakat, a nyelvekre nagyobb időt kell fordítanunk a nélkül, hogy az általános műveltséget előmozdító tantárgyakat mellőzzük vagy elhanyagoljuk. Ezt pedig a jelenlegi keretben nem tehetjük, mert ez még nagyobb túlterhelést vonna maga után. Ebben körülbelül egyetérték velem, de én a keretet nagyobbítani nem akarván, az általános műveltséget előmozdító tantárgyak tananyagának nagy részét a polgári iskolába, mint előkészítő iskolába helyezem azért, hogy a szakiskolai keretben a szaktárgyak tanításról több physikai időt és gondot fordíthassunk.

6. Kénytelen vagyok Szántó úrnak ama vádját is kellő értékére szállítani, hogy szerintem a túlterhelés ott létezik, a hol a szaktanároknak tudományuk előadására hetenkint nagy óraszámot engedünk; ezt mondtam és ezt az állításomat fenn is tartom, mert nem tanításról, hanem előadásról van szó; de ennél többet is mondtam t. i. azt, a hol a szaktanárok egymás tanítására nem ügyelve, különállóság és nem összhangzólag működnek, a hol az otthon az iskolával nem jár karöltve és egyetértőleg. Ez így egészben mégis csak igaz?

7. A mult tanévi iskolai értesítőben, ha Szántó úr cikkemet figyelemmel olvasta, azt találta, hogy fennebb jelzett álláspontomból kifolyólag csakis az általános ismereteket nyújtó tantárgyaknak — ideértve a nyelveket is — heti óraszámát szállítottam le. Hogy a francia nyelvre kevés heti óraszám jut, azt sajnálom; de mégis több, mint a semmi; mert hát olyanok is vannak, a kik a francia nyelvből egy órát sem akarnak.

8. Praktikus tantervem — ezt mondja Szántó úr — a kereske-

delmi levelezésre az egész tanfolyamon keresztül összesen heti 3 órát szán, a kereskedelmi ismére csak az alsó évfolyamon heti 2 órát. Erre az a válaszom, hogy ezeket az órákat én változatlanul vettem át abból az óratervből, a melyet az «Országos Közoktatási Tanács» szakférfiak meghallgatása után elfogadott és sem a közoktatásügyi, sem a kereskedelemügyi miniszter nem kifogásolt.

9. Szántó urnak abban igaza van, hogy én a kereskedelmi iskolából csak gyakornokokat akarok nevelni, de én hozzáteszem: olyanokat, a kikből később értelmes és művelt kereskedők legyenek, a kik közül idővel tanulmányaik alapján a kereskedelem vezérférfiai kerüljenek ki. Nem akarok tehát nevelni közlegényeket, hanem tisztjelölteket; nem akarok azonban törzstiszteket sem egyszerre képezni; ezt a szerepet átengedem az ő általa képzelt kereskedelmi iskolának. Ha a kis gyereket kérdezik, mi akar lenni, azt szokta válaszolni: generális. Naiv gondolat!

10. Később azt mondja Sz. úr, hogy a mostani polgári iskola nem lehet előkészítője a kereskedelmi iskolának. Tán azt akarta mondani, hogy most nem az, mert, ha nem az, azzá lehet tenni. De én azt állítom, hogy igen is a jelenlegi viszonyok között a kereskedelmi iskolának legjobb előkészítője a polgári iskola, mert a gymnasium és reáliskola alsó négy osztálya a felsőbb tudományosan előkészítő négy osztály szolgálatában áll, a mi helyes is; míg a polgári iskola oly általános és gyakorlati ismereteket nyújt, melyek a mezőgazdának, iparosnak és kereskedőnek akár a tovább képzés terén, akár pályáján okvetetlen szükségesek.

11. Abban semmit sem látok, hogy a szakiskolák a népiskolai vagy középiskolai keretben vannak-e, csak feladatuknak megfeleljenek. Az iskolának és tanárainak a rangot és tekintélyt az iskola niveauja, tanárainak képesítése és képzettsége adja meg; példák rá a tanítóképzők és ezekben a tanárok. Ezzel, azt hiszem, arra is megfelelttem, hogy miért maradhatnának meg a szakiskolák a tanfelügyelők alatt; de egyéb ok is e mellett szól t. i. az, hogy egy főigazgató az országban szétszórt, egymástól távollevő kereskedelmi iskolákra kellően fel nem ügyelhet, azokat adminisztrálni képtelen. A szakszerű felügyeletről és egyöntetűségről egyébként is lehet gondoskodni.

12. Végül Szántó urnak végső szavaira kijelentem, hogy én öt megleckéztetni sohasem akartam; de viszont kívánom, hogy ő se leczkéztessen engemet.

LENGYEL SÁNDOR.